

नेपाल राजपत्र

भाग ४

श्री ५ को सरकारद्वारा प्रकाशित

काठमाडौं, साउन ५ गते २०३८ साल

श्री ५ को सरकार
कानून तथा न्याय मन्त्रालयको
सूचना

नेपाल कानून सुधार आयोगद्वारा प्रस्तावित “हृदम्याद सम्बन्धी ऐन” को मसौदामा सर्वसाधारण जनता, कानून व्यवसायी र सरकारी कार्यालयहरूको राय बुझी आवश्यक भएमा संशोधनसमेत गरी अन्तिम रूप दिनको लागि उक्त ऐनको मसौदा प्रकाशित गरिएको छ । यो मसौदा नेपाल राजपत्रमा प्रकाशित भएको मितिले ६० (नब्बे) दिनभित्र यस मन्त्रालयमा आइपुग्ने गरी आफ्नो सुझाव पठाउन सर्वसाधारण जनता, कानून व्यवसायी तथा सरकारी कार्यालयहरूलाई अनुरोध गरिन्छ ।

“हृदम्याद सम्बन्धी ऐन, २०३८...”

हृदम्याद सम्बन्धी कानूनलाई संशोधन र एकीकरण गर्ने

बनेको विधेयक

मसौदा

प्रस्तावना : हृदम्याद सम्बन्धी प्रचलित नेपाल कानूनमा आवश्यक संशोधन गरी समयानुकूल व्यवस्था गर्न वाञ्छनीय भएकोले,

श्री ५ महाराजाधिराज वीरेन्द्र वीर विक्रम शाहदेवबाट राष्ट्रिय पञ्चायतको सल्लाह र सम्मतिले यो ऐन बनाईबक्नेको छ ।

(७)

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

१. संक्षिप्त नाम, विस्तार र प्रारम्भ : (१) यस ऐनको नाम “हृदम्याद सम्बन्धी ऐन, २०३३...” रहेको छ ।

(२) यो ऐनको विस्तार नेपाल अधिराज्यभर हुनेछ ।

(३) यो ऐन सम्बत् २०३३ साल... गतेदेखि प्रारम्भ हुनेछ ।

२. परिभाषा : विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमा,—

(क) “उजुरी” भन्नाले उजुरी सरहको निवेदनपत्र तथा श्री ५ को सरकार वादी हुने फौजदारी मुद्दाको सम्बन्धमा प्रहरी वा सम्बन्धित सरकारी कार्यालय वा कर्मचारीको प्रतिवेदनलाई समेत जनाउँछ ।

(ख) “अदालत” भन्नाले प्रचलित नेपाल कानूनबमोजिम उजुरी लिई कारवाई र किनारा गर्न अधिकार प्राप्त अड्डा, अधिकारी वा निकायलाई समेत जनाउँछ ।

(ग) “हृदम्याद” भन्नाले यो ऐन वा प्रचलित नेपाल कानूनबमोजिम उजुरी गर्नको निमित्त तोकिएको अवधि सम्झनुपर्छ ।

(घ) “नावालिग” भन्नाले सोह्र वर्षको उमेर पूरा नभएको व्यक्ति सम्झनुपर्छ ।

३. प्रचलित नेपाल कानूनबमोजिमको हृदम्याद लागू हुने : प्रचलित नेपाल कानूनमा

कुनै निश्चित अवधि तोकिएको हृदम्यादको व्यवस्था भएकोमा सोही अवधिभित्र र कुनै निश्चित अवधि नतोकी हृदम्यादको सम्बन्धमा किटानी साथ अन्य कुनै व्यवस्था भएकोमा सो व्यवस्थाको अधीनमा रही दिएको उजुरी मात्र अदालतले दर्ता गर्नेछ ।

कुनै कारणबस हृदम्याद नाघेको उजुरी दर्ता हुन गएको रहेछ भने पनि खारेज हुनेछ ।

४. हृदम्यादको व्यवस्था नभएकोमा ६ महीनाभित्र उजुर गर्नु पर्ने : कुनै विषयमा उजुरी

दिने हृदम्यादको सम्बन्धमा प्रचलित नेपाल कानूनमा कुनै कुरा उल्लेख नभएको

भए उजुरी गर्नु पर्ने कारण परेको मितिले ६ महीनासम्म मात्र उजुरी लाग्नेछ ।

तर यो ऐन प्रारम्भ हुँदा त्यस्तो उजुरी गर्नु पर्ने कारण परिसकेको भए यो ऐन प्रारम्भ भएको मितिले ६ महीनासम्ममा उजुरी दिन सकिनेछ ।

५. थाहा पाएको मितिले उजुर गर्न पाउने हृदम्याद : धोका, जालसाजी वा षडयन्त्रको

फलस्वरूप वा त्यस्तै अन्य कुनै कारणबस उजुरी दिनु पर्ने कारण परेको कुरा थाहा

पाउन सक्ने स्थितिमा नभै कसैको हृदम्याद गुज्रन गएकोमा निजले सो कुरा थाहा

पाएको मितिले ३५ दिनभित्र सो कुरा उल्लेख गरी उजुरी दिन आएमा दफा ३ र ४ मा

जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि अदालतले दफा १२ को अधीनमा रही त्यस्तो

उजुरी दर्ता गरी कारवाई गर्नेछ । (७)

स्पष्टिकरण: श्री ५ को सरकार वा कुनै संगठित संस्थाले उजूर गर्नु पर्ने कुराको हकमा सम्बन्धित कार्यालयप्रमुखले थाहा पाएको मितिलाई यो दफाको प्रयोजनको लागि उजूरवालाले थाहा पाएको मिति मानिनेछ ।

६. हदम्याद पुग्ने दिन सार्वजनिक बिदा परेमा बिदा पछि उजूरी दर्ता हुन सक्ने: हदम्याद पुग्ने दिन सार्वजनिक बिदा परेमा सो बिदा पछि अदालत खुलेको पहिलो दिन उजूरी दिन आएमा अदालतले दर्ता गरी दिनुपर्छ र त्यस्तोमा हदम्यादभित्र दर्ता भएको मानिनेछ ।

स्पष्टिकरण: यस दफाको प्रयोजनको लागि “सार्वजनिक बिदा” भन्नाले श्री ५ को सरकारले समय समयमा सूचित गरेको पूरै वा आधादिनको बिदालाई समेत जनाउनेछ ।

७. नावालिग वा बहुलाएको व्यक्तिको सम्बन्धमा हदम्यादको विशेष व्यवस्था : (१)

उजूर गर्नु पर्ने कुनै व्यक्ति नावालिग भएमा वालिग भएपछि मात्र निजको हकमा हदम्याद शुरू भएको मानिनेछ ।

(२) उजूर गर्नु पर्ने व्यक्ति हदम्याद शुरू हुनुभन्दा पहिलेदेखि बहुलाएको भए निज सहे भएपछि मात्र निजको हकमा हदम्याद शुरू भएको मानिनेछ ।

(३) हदम्याद शुरू भएपछि मात्र कुनै व्यक्ति बहुलाएकोमा जति दिन हदम्याद शुरू भएपछि बहुलाएको हो सहे भएपछि त्यति दिन कटाई बाँकी भए जति हदम्यादको अवधिभित्र उजूरी दिएमा हदम्यादभित्रको उजूरी मानिनेछ ।

तर बहुलाएको व्यक्ति सहे भएपछि बाँकी रहन आउने हदम्यादको अवधि सात दिनभन्दा कम हुने भएमा ७ दिनको हदम्याद बाँकी रहेको मानिनेछ ।

(४) उजूर गर्नु पर्ने नावालिग वा बहुलाएको व्यक्ति बालिग वा सहे नहुँदै मरेमा निजको मृत्यु भएको मितिले हदम्यादभित्र निजको हकवालाले उजूर गर्न पाउनेछ ।

(५) कुनै नावालिग वालिग भएपछि मरेमा ३५ दिनसम्म वा सोभन्दा बढी हदम्याद बाँकी भै मरेकोमा बाँकी हदम्यादभित्र र ३५ दिनभन्दा कम हदम्याद बाँकी भै मरेकोमा ३५ दिनभित्र निजको हकवालाले उजूर गर्न पाउनेछ ।

(६) कुनै बहुलाएको व्यक्ति सहे भएपछि मरेमा ३५ दिनसम्म वा सोभन्दा बढी हदम्याद बाँकी भै मरेकोमा बाँकी हदम्यादभित्र र ३५ दिन भन्दा कम हदम्याद बाँकी भै मरेकोमा ३५ दिनभित्र निजको हकवालाले उजूर गर्न पाउनेछ ।

(७) उपदफा (१), (२) वा (३) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि प्रचलित नेपाल कानूनमा नावालिग वा बहुलाएको व्यक्तिको हकमा निजको हकदार, संरक्षक वा हकवालाले उजूरी दिन पाउने व्यवस्था भएकोमा सोबमोजिम त्यस्तो हकदार, संरक्षक वा हकवालाले उजूरी दिने प्रयोजनको लागि यो दफा लागू हुने छैन । त्यस्तो हकदार, संरक्षक वा हकवालाले यो ऐनको अन्य दफाहरूको अधीनमा रही दिएको उजूरी मात्र लाग्नेछ ।

(८) प्रचलित नेपाल कानूनबमोजिम बन्धकी निखन्ने बाहेक अरू अचल सम्पत्ति निखन्ने उजुरीको सम्बन्धमा यो दफा लागू हुने छैन ।

८. संयुक्त रूपमा उजुरी गर्नु पर्ने व्यक्तिहरू मध्येको कुनै व्यक्ति नावालिग वा

बहुलाएको भएमा हदम्याद स्थगित नहुने: संयुक्त रूपमा उजुरी गर्नु पर्ने अवस्थाका

व्यक्तिहरूमध्येको कुनै व्यक्ति नावालिग वा बहुलाएको भए पनि त्यसमध्येका अन्य व्यक्तिहरूको हकमा हदम्याद स्थगित हुने छैन ।

तर त्यस्तो नावालिग वा बहुलाएको व्यक्ति वालिग वा सद्दे भएपछि दफा ७ को अधीनमा रही छुट्टै उजुरी दिन सक्नेछ ।

९. विदेशमा भएको काम कुराको सम्बन्धमा लागू हुने हदम्याद: विदेशमा भएको कुनै काम कुराको सम्बन्धमा प्रचलित नेपाल कानूनबमोजिम नेपालको कुनै अदालतमा उजुर लाग्न सक्ने भएमा सो काम कुरा नेपालभित्र भएसरह प्रचलित नेपाल कानूनमा तोकिएको हदम्याद सम्बन्धी व्यवस्था त्यस्तो उजुरीको सम्बन्धमा पनि लागू हुनेछ ।

१०. अधिकार विहीन अदालतसमक्ष दिएको उजुरी सम्बन्धी हदम्याद: प्रचलित नेपाल कानूनबमोजिम कसैले कुनै अदालतसमक्ष उजुरी दिएकोमा प्रतिवादी लेख वा अरू कुनै कारणबाट सो अदालतले त्यस्तो उजुरीको निर्णय गर्न नमिल्ने भएमा सो अदालतले तत् सम्बन्धमा कारवाई टुंग्याएको मितिबाट सम्बन्धित व्यक्तिले उजुर गर्ने हदम्याद शुरू भएको मानिनेछ ।

तर-

(१) उजुरी गर्दाकै अवस्थामा अधिकार प्राप्त अदालत थाहा पाएको वा थाहा पाउन सक्ने अवस्थामा भएकोमा अधिकार विहीन अदालत-समक्ष कारवाई चलेको कारणले मात्र यो दफाबमोजिम उजुरी गर्न थप हदम्याद पाउने छैन ।

(२) अधिकार विहीन अदालत हो भन्ने कुरा थाहा भए पछि त्यस्तो अदालतले उजुरीको टुङ्गो नलगाएको कारणले मात्र प्रचलित नेपाल कानूनको हदम्यादभित्र उजुरी गर्ने सम्बन्धित व्यक्तिलाई बाधा पुगेको मानिने छैन ।

११. काबुबाहिरको परिस्थितिको कारण हदम्याद नगुज्जने: आफ्नो काबुबाहिरको परिस्थितिको फलस्वरूप कसैको हदम्याद गुज्जको रहेछ भने त्यस्तो परिस्थितिको अन्त्य भएको मितिले ३५ दिनभित्र सो कुरा उल्लेख गरी सम्बन्धित पक्षले उजुरी दिन आएमा दफा ३ र ४ मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि दफा १२ को अधीनमा रही अदालतले त्यस्तो उजुरी दर्ता गरी कारवाई गर्नेछ ।

स्पष्टिकरण: यस दफाको प्रयोजनको लागि "काबुबाहिरको परिस्थिति" भन्नाले

कसैले अपहरण गरी लगेको वा कसैले बन्धक (होस्टेज) बनाएको वा दैवी प्रकोप वा प्राकृतिक आपद विपद परेको वा यस्तै सम्बन्धित पक्षको काबुबाहिरको अरू अवस्थालाई समेत जनाउनेछ ।

१२. हदम्याद गुज्रनाको कारणको प्रमाण पेश गर्नु पर्ने: (१) दफा ५ वा ११ बमोजिम उजुरी गर्दा हदम्यादभित्र उजुरी गर्न नसकेको कारणसमेत उल्लेख गर्नु पर्नेछ । र साथै त्यसलाई पुष्टि गर्न आवश्यक पर्ने निस्सा वा प्रमाण पनि पेश गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम उजुरी गर्दा कै अवस्थामा हदम्यादभित्र उजुरी गर्न नसकेको कारणको निस्सा वा प्रमाण पेश गर्न नसक्ने व्यक्तिले त्यस्को लागि म्याद मागेमा अदालतले त्यस्तो निस्सा वा प्रमाण पेश गर्नको निमित्त ३५ दिनमा नबढाई उपयुक्त ठहराएको म्याद दिन सक्नेछ ।

१३. स्वीकृति लिई मुद्दा दायर गर्नु पर्नेमा स्वीकृति प्राप्त गरेको मितिबाट हदम्याद शुरू हुने: कुनै व्यक्ति, संस्था वा पदाधिकारीको विरुद्ध उजुरी गर्नुअघि कसैको स्वीकृति प्राप्त गर्नु पर्ने गरी कुनै प्रचलित नेपाल कानूनमा व्यवस्था गरिएको भए सम्बन्धित व्यक्तिले त्यस्तो स्वीकृतिको सूचना प्राप्त गरेको मितिबाट तत्सम्बन्धमा उजुर गर्ने हदम्याद शुरू भएको मानिनेछ ।

१४. उजुरी सुन्ने अधिकारी नतोकुन्जेल हदम्यादको गणना नहुने: कुनै प्रचलित नेपाल कानून अन्तर्गतको उजुरी सुन्ने अधिकारी वा निकाय तोक्ने अधिकार श्री ५ को सरकार वा अन्य कुनै निकाय वा पदाधिकारीलाई भएकोमा त्यस्तो मुद्दा सुन्ने अधिकारी वा निकाय तोकिएको मितिबाट सम्बन्धित कानून अन्तर्गत उजुरी गर्ने हदम्याद शुरू भएको मानिनेछ ।

१५. हदम्याद सम्बन्धी अवधिको गणना: (१) हदम्यादको अवधि दिन गन्तीमा तोकिएको भए जति दिन तोकिएको हो उति दिन गन्तीको हिसाबले गणना गर्नुपर्छ ।

(२) हदम्यादको अवधि महीनामा तोकिएको भए जति दिनको महीना भए पनि संक्रान्तिको हिसाबले जति महीना तोकिएको हो उति महीनाको हिसाबले गणना गर्नुपर्छ ।

(३) हदम्यादको अवधि वर्षमा तोकिएको भए बाह्र महीनाको अवधिलाई एक वर्ष मानी जति वर्ष तोकिएको हो उति वर्षको हिसाबले गणना गर्नुपर्छ ।

(४) प्रचलित नेपाल कानून वा यो ऐनमा हदम्याद शुरू हुने मितिको सम्बन्धमा कुनै व्यवस्था भएकोमा सोहीबमोजिम र त्यस्तो व्यवस्था नभएकोमा उजुरी दिनु पर्ने कारण परेको मितिबाट हदम्याद शुरू भएको मानिनेछ ।

१६. लगातार जारी रहेको कसूरको सम्बन्धमा हदम्यादको गणना: (१) लगातार भए गरेको फौजदारी कसूरको सम्बन्धमा हदम्यादको गणना गर्दा सबभन्दा पछिल्लो कसूरको मितिबाट गणना गरिनेछ ।

(२) लगातार भए गरेको देवानी कसूरको सम्बन्धमा हदम्यादको गणना गर्दा सबैभन्दा पहिलो पटकको कसूरको मितिबाट गणना गरिनेछ ।

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

१७. प्रहरी प्रतिवेदनबाट दायर हुने मुद्दाको सम्बन्धमा विशेष व्यवस्था: प्रहरी प्रतिवेदनबाट दायर हुने मुद्दामा प्रचलित नेपाल कानूनबमोजिमको हदम्यादभित्र उजुरी दिन नभ्याउने कुनै मुनासिब कारण देखाई सम्बन्धित प्रहरी कार्यालयले अदालतसमक्ष निवेदन दिएमा अदालतले तत्सम्बन्धमा अवस्था हेरी बढीमा ३५ दिनसम्मको हदम्याद थपिदिन सक्नेछ ।

१८. पुनरावेदन तथा दर्खास्तको सम्बन्धमा पनि लागू हुने: (१) यस ऐनको दफा ३, ६, १०, ११, १३, १४ र १५ सम्बन्धी व्यवस्था प्रचलित नेपाल कानूनबमोजिम दिइने पुनरावेदन वा सो सरहको निवेदनपत्रको सम्बन्धमा पनि लागू हुनेछ ।

(२) यस ऐनको दफा ६, ७, ११, १२, र १५ सम्बन्धी व्यवस्था प्रचलित नेपाल कानूनबमोजिम फैसलाको कार्यान्वयनको निमित्त दिने दरखास्तको सम्बन्धमा पनि लागू हुनेछ ।

१९. खारेजी, संशोधन र बचाउ: (१) मुलुकी ऐन अदालती बन्दोवस्तको नम्बर ३६, ३६, ४०, ४१, ४२, ४३ र ४४ खारेज गरिएको छ ।

(२) मुलुकी ऐन, लेनदेन व्यवहारको नम्बर ४० मा रहेको "यस्तो व्यवहार गरेको सदर हुँदैन भनेको, नालिश सुनिने छैन भनेको, नाबालकको धन बिगार्नलाई बेइमानी गरेको, व्याजको व्याज खाएको, व्याजमा दशौंदेखि बढ्ता लेखाएको वा लखबन्धक लिंदा बढ्ता लिएको बढ्ता करार लेखाएको यति कुरामा हदम्याद लाग्दैन ।" भन्ने वाक्य झिकिएको छ ।

(३) मुलुकी ऐन अदालती बन्दोवस्तको नम्बर ४५ र ४६ मा प्रयोग भएका "हदम्याद पुग्ने वा" र "हदम्याद वा" भन्ने वाक्यांश झिकिएको छ ।

(४) यो ऐनमा लेखिए जति कुरा यसै ऐनबमोजिम र यो ऐनमा नलेखिएको अन्य प्रचलित कानूनमा व्यवस्थित हदम्याद सम्बन्धी कुरामा सोही कानूनबमोजिम हुनेछ ।

आज्ञाले-

ध्रुववर सिंह थापा

श्री ५ को सरकारको सचिव

१७६५

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागू हुनेछ।